

معرفی اجمالی چند کتاب

در موضوع امنیت در اسلام

علی اکبری معلم*

۱. استراتژی دفاعی در اندیشه امام خمینی (س)**

کتاب حاضر در پنج فصل سامان یافته است. فصل اول اختصاص به مقدمه و بیان کلیات تحقیق دارد؛ طرح سؤال اصلی، سؤال فرعی، ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق، تعریف عملیاتی برخی از واژه‌های کلیدی مثل اندیشه امام خمینی (ره)، دفاع، سیاست دفاعی، امنیت ملی و راهبرد، از مطالب فصل اول می‌باشد.

مؤلف در فصل دوم که یک چهارم از مطالب کتاب را شامل می‌شود، مبانی اندیشه امام خمینی (ره) را مورد بحث قرار می‌دهد؛ حکومت و مبانی آن از دیدگاه امام، ولایت فقیه، دارالاسلام و نیروهای درونی آن، جهاد دفاعی، قاعده نفی سبیل، اهل بغی درون مرزی و برون مرزی و نظرات فقهی امام در خصوص مقابله با اهل بغی، هفت مبحثی است که نویسنده در فصل دوم از آنها بحث می‌کند. وی با استناد به کلام امام خمینی (ره) معتقد است بنیاد اندیشه امام بر مبانی شریعت اسلام بوده و چهارچوب اندیشه امام بر مبنای سنت قرار دارد؛ اما یک سنت منعطف و سنتی که مایل است در شرایط و زمان کنونی، رسالت‌مند باشد. ایشان همچنین استقلال، آزادی و مردم را از مبانی اندیشه امام در مسائل حکومتی ذکر می‌کند.

فصل سوم به بیان تعاریف گوناگون از راهبرد و راهبرد دفاعی امام خمینی (ره) اختصاص دارد.

*. دانش آموخته حوزه علمیه قم و استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری.

** محمد سهرابی، استراتژی دفاعی در اندیشه امام خمینی (س)، (تهران: مؤسسه چاپ و نشر عروج وابسته به

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، چاپ اول، ۱۳۸۴)، ۲۵۰ صفحه، در قطع وزیری.

حدود دو سوم از این فصل مختص ارائه تعریفی از مفهوم دفاع (و مفاهیم جنبی آن، یعنی امنیت و تهدید)، دفاع در حقوق اسلامی و اندیشه امام، امنیت ملی و منافع ملی، سیاست دفاعی، استراتژی (و سطوح فنی، تاکتیکی، عملیاتی و شاخه‌های زیربنایی آن)، استراتژی و دفاع (و ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی دفاع)، اهمیت حفظ اسلام و دفاع از آن در اندیشه امام (توکل، دفاع از اسلام، سازش‌ناپذیری، امر به معروف، دعوت و دفاع از انقلاب اسلامی)، دفاع از تمامیت ارضی دارالاسلام (دفاع از مرزها، استقلال، مسلمانان، مستضعفان، عدالت، دفع تجاوز دشمن و...) و نحوه مقابله با کافران و ستمگران (مبارزه دائمی، بیداری ملت‌ها، قطع وابستگی و...) می‌باشد.

مؤلف در فصل چهارم به جستارهای عملی در رفتار و کردار امام خمینی (ره) با توجه به نمونه‌های جنگ تحمیلی، مسئله فلسطین، مسئله اشغال افغانستان توسط شوروی سابق و در نهایت تأثیر اندیشه امام بر جنبش‌های اسلامی و نهضت‌های آزادی‌بخش می‌پردازد. در بیان دیدگاه امام نسبت به جنگ تحمیلی و دفاع مقدس و مدیریت آن، به رفتار امام در ترویج فرهنگ شهادت، دفاع از اسلام و بسیج عمومی اشاره می‌کند. همچنین مؤلف در توضیح دیدگاه امام در حمایت از فلسطین به اهداف و حامیان صهیونیسم، طرح‌های سازش‌کارانه، راه‌حل‌های رهایی‌قدس (توکل، رد مهلت به اسرائیل، وحدت، استفاده از نفت، اقدام مردمی، الگو گرفتن از ملت ایران و...) به استراتژی امام در دفاع از قدس اشاره می‌کند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مباحث، فصل پنجم (فصل آخر) کتاب را تشکیل می‌دهد. مؤلف در این ده صفحه بیشتر به بیان نتیجه فصول قبل می‌پردازد.

۲. اطلاعات در اسلام*

مطالب اثر حاضر پس از طرح کلیات، در هفت فصل سازمان‌دهی شده است. مؤلف در قسمت کلیات با استفاده از منابع اسلامی (بیشتر با بهره‌گیری از کتب روایی) به تعریف و بررسی مفاهیم خوش‌بینی و بدبینی، آثار خوش‌بینی، حُسن ظن، عوامل پیدایش سوء ظن، خوش‌بینی، تجسس، تهمت، غیبت، موارد جواز غیبت، افشاگری، سخن‌چینی و مصالح عمومی می‌پردازد.

فصل اول به بررسی سیستم‌اطلاعاتی اختصاص دارد. بیان واژه‌های مربوط مثل اطلاع، طلائع، نقیب و تجسس، جایگاه اطلاعات، ویژگی‌های سازمان‌اطلاعاتی اسلامی، ادله عقلی و نقلی در ضرورت ایجاد سیستم‌اطلاعاتی، ساختار اطلاعاتی و مطالب مرتبط با آن، از مهم‌ترین مباحث این

* محمدرضا رضوان‌طلب، اطلاعات در اسلام، (قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، چاپ اول، ۱۳۸۴)، ۲۲۴ صفحه، در قطع رقعی.

فصل است.

مؤلف در فصل دوم درباره رازداری در اسلام و مسائل مربوط و در فصل سوم درباره جمع‌آوری اخبار (منابع جمع‌آوری اخبار، ویژگی‌های عوامل جمع‌آوری اخبار، شیوه‌های جمع‌آوری اخبار) مطالبی را به صورت دسته‌بندی شده ارائه کرده است.

در فصل چهارم به بیان اهداف صحیح کسب خبر در سیستم اطلاعاتی پرداخته شده است. آگاهی مقام مسئول، حفظ مصالح عمومی، شناسایی دشمن مسلمانان، شناسایی افراد مستمند، اخلال‌گران اقتصادی، کشف جرایم اخلاقی، سنجش آرا و افکار عمومی، ارزیابی کارگزاران حکومتی و شناسایی متخلفان از اهداف کسب خبر برشمرده شد.

نویسنده در فصل پنجم درباره پرورش اخبار و ترفندهای اطلاعاتی (ثبث خبر، ارزیابی، تفسیر و نتیجه‌گیری و مقابله با تخلیه اطلاعاتی)، در فصل ششم در مورد تدابیر حفاظتی مثل زبان رمز، منحرف کردن مسیر شناسایی، استفاده از پوشش مبذل، کتمان برنامه ملاقات‌ها و نقل و انتقالات، نحوه نگهداری و انتقال اسناد، کتمان نام منبع اطلاعاتی و بهره‌گیری از توریه و در فصل هفتم (فصل آخر) درباره جاسوسی، مطالبی را از دیدگاه روایات بیان کرده است. در بحث جاسوسی به مسئله شناسایی و تعقیب، مجازات و عفو جاسوس اشاره کرده است.

۳. لزوم وزارت اطلاعات در حکومت اسلامی*

مطالب کتاب حاضر در یک مقدمه و سه فصل تنظیم شده است. سؤال اصلی تحقیق این است: آیا در اسلام تشکیلاتی برای جمع‌آوری اطلاعات و تحقیقات جهت حفظ حکومت اسلامی پیش‌بینی شده است؟ فرضیه آن، پاسخ مثبت محقق به پرسش اصلی است. مؤلف برای آزمون فرضیه به منابع اصلی مثل قرآن، نهج البلاغه، کتب تواریخ، تفاسیر و احادیث مراجعه و سیره رسول خدا ﷺ و امام علی علیه السلام را در برخورد با مخالفان بررسی کرده است. وی نتایج به دست آمده را در سه فصل ارائه کرده است.

فصل اول به بیان ادله عقلی (حکم عقل) و نقلی (آیات و روایات) در لزوم داشتن تشکیلاتی برای جمع‌آوری اطلاعات اختصاص یافته است. در این راستا به بررسی مفاهیم و موضوعات نظام و نظم، نصیحت، عریف و نقیب و ریب می‌پردازد. وی همچنین طی سی صفحه اداره حسبه و محتسب (شرایط محتسب و اعوان او، تاریخ تأسیس حسبه، آرای نویسندگان درباره حسبه، وظایف محتسب) و ارتباط آن با اصل امر به معروف و نهی از منکر را شرح می‌دهد.

* احمد احمدی میانجی، لزوم وزارت اطلاعات در حکومت اسلامی، (قم: دفتر نشر برگزیده، چاپ اول، ۱۳۷۴)،

نویسنده در فصل دوم توضیح می‌دهد که چه خطرات و آفات شرعی و عقلی، مسئولان و مأموران را در این مسئولیت خطیر تهدید می‌نماید. وی تجسس و سوء ظن را از مشکلات اطلاعات و تحقیقات برمی‌شمارد. بنابراین از تجسس (ادله حرمت، تفکیک تجسس حرام از تجسس حلال، و جواز تجسس در موارد خاص) به طور مفصل بحث کرده و نتیجه می‌گیرد که بدون شک، تجسس در اسرار مردم، حرام است، ولی در مواردی که مصالح اجتماعی اقتضاء کند و مصالح تجسس اهم از مصلحت حفظ اسرار مردم باشد، تجسس جایز بلکه واجب است، اما در حد ضرورت. وی همچنین سوء ظن را از آفات و خطرات مهم دیگری می‌داند که مسئولان و مأموران را در این مسئولیت تهدید می‌نماید. به همین سبب همانند موضوع تجسس، سوء ظن را به طور مفصل مورد بررسی قرار می‌دهد. مفهوم سوء ظن، معیار سوء ظن حلال و حرام و آثار سوء ظن از موضوعاتی است که در فصل دوم مورد توجه نویسنده قرار می‌گیرد.

فصل سوم به بیان کیفیت وقوع این عمل ضروری و خطیر در دوران حکومت رسول الله ﷺ و امام علی علیه السلام اختصاص دارد. مؤلف در این فصل با بررسی روایاتی که نشان می‌دهد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام در عمل در مواردی به سوء ظن ترتیب اثر داده‌اند. بنابراین از آن، تعبیر به سوء ظن مثبت نموده است. وی در صفحات آخر کتاب پس از بیان وجوب حسن ظن در آئینه روایات و آیات به نتایج این قسم از بحث اشاره می‌نماید. دیدگاه حاکم بر کتاب، فقهی است.

۴. تجسس و اطلاعات از دیدگاه فقه اسلامی*

در اثر حاضر پس از مقدمه، از چهار جهت عنوان «پژوهشی درباره تجسس، اطلاعات و استخبارات» مورد بررسی قرار گرفته و جهت سوم به تنهایی در چهار فصل سازمان‌دهی شده است. در ضرورت و هدف تدوین کتاب، به نیاز حکومت اسلامی و شناخت مرزها و حدها، بایدها و نبایدها، حلال‌ها و حرام‌ها در جمهوری اسلامی اشاره شده است.

در جهت نخست، درباره «وجوب صیانت از حیثیت و اعراض و اسرار مسلمانان» با نظر به آیات و روایات بحث و نتیجه‌گیری شده است که بایستی اسرار مسلمانان و خطاهای پنهانی فردی و خانوادگی آنان را پوشاند و با ارتکاب اعمالی مانند استماع، تفتیش و انتشار و اشاعه اخبار مربوط به اعمال مسلمین متعرض آنها نگردند و به صرف مأمور امنیتی بودن معذور نمی‌باشند. «لزوم سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی و ضرورت آنها» بحثی است که در جهت دوم کتاب مورد

* علی حجتی کرمانی، تجسس و اطلاعات از دیدگاه فقه اسلامی، (تهران: کتاب آوند دانش، چاپ دوم، ۱۳۷۹)، ۱۲۰ صفحه، در قطع وزیری.

بررسی قرار گرفته است و در جهت سوم، «قسمت‌های مختلف اطلاعات و اهداف آنها» بیان شده است. جهت سوم خود به چهار فصل («مراقبت از کارگزاران و مأموران»، «مراقبت از تحرکات نظامی دشمنان»، «زیر نظر گرفتن فعالیت‌های مخالفان، منافقان و جاسوسان و احزاب مخفی و مخالف داخلی» و «مراقبت از امت اسلامی از طریق در نظر گرفتن حوائج و نیازمندی‌ها و شکایات ایشان و توقعات آنها از حکومت مرکزی و تعهدات مردم نسبت به حکومت و توقعات حکومت از ایشان») تقسیم شده است. مؤلف در خاتمه بحث جهت سوم اظهار نظر می‌کند که باید کسی را به این منصب گمارد که فردی عاقل، تیزهوش، زیرک، مورد وثوق، عادل، راست‌گو، قاطع، صریح و مردمی باشد. نویسنده در جهت چهارم درباره مسائل دیگری در زمینه اطلاعات بحث کرده است؛ مثل ویژگی‌های مورد نیاز برای افرادی که در این قسمت به کار مشغول می‌شوند، تفکیک شعبه‌ها و مسئولیت‌ها، تفکیک بین تجسس واجب و حرام، زیر نظر داشتن اعمال مأموران اطلاعاتی به طور مخفیانه، توجه به این که در اسلام هدف وسیله را توجیه نمی‌کند، این که سازمان اطلاعاتی لازم است زیر نظر چه قوه‌ای کار کند؟

۵. اطلاعات نظامی در اسلام*

این کتاب ترجمه «الاستخبارات العسكرية فی الاسلام» موضوع پایان‌نامه تحصیلی یک فرد نظامی از کشور اردن به نام عبدالله علی السلام المحمد مناصره است که مترجم از روی چاپ دوم آن به ترجمه اثر حاضر پرداخته است. نویسنده علاوه بر نگاه فقهی به بحث از جنبه‌های تاریخی، نظامی و اطلاعاتی نیز به موضوع (اطلاعات نظامی) توجه کرده است.

بخش‌ها و محورهای عمده کتاب عبارتند از: اهمیت و جایگاه اطلاعات در زندگی انسان‌ها، بررسی اجمالی تاریخ اطلاعات نظامی از روزگاران باستان تا به امروز، اطلاعات نظامی در دوران کنونی، ویژگی‌های عناصر اطلاعاتی، اطلاعات نظامی در سیره رسول خدا ﷺ و دیگر فرماندهان اسلامی پس از وی و دیدگاه فقهای اسلامی درباره اطلاعات نظامی. مؤلف با این که دارای مذهب اهل تسنن است، ولی دیدگاه فقهی شیعه را نیز در موضوعات مختلف مورد توجه قرار داده است. وی مجموع مطالب کتاب را در یک مقدمه و چهار بخش سازمان‌دهی کرد. البته هر بخشی به چند فصل، هر فصلی به چند مبحث و هر مبحثی به چند مطلب تقسیم می‌شود.

بخش اول به مباحث مقدماتی و کلیات اختصاص دارد؛ مثل بحث تاریخ اطلاعات نظامی (پیش

* عبدالله علی سلامه محمد مناصره، اطلاعات نظامی در اسلام، ترجمه عبدالحسین بینش، (قم: پژوهشکده

تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، چاپ اول، ۱۳۸۴)، ۲۵۶ صفحه، در قطع وزیری.

از اسلام و در اسلام و معرفی مهم‌ترین سازمان‌های اطلاعاتی جهان) و اهمیت آن. در بخش دوم، تعریف اطلاعات نظامی، حکم اطلاعات نظامی در اسلام و ویژگی‌های مأموران اطلاعات نظامی مورد توجه قرار گرفت. دلایل عقلی و نقلی جواز آگاهی از اخبار دشمن، تخریب اموال و کشتن حیوانات متعلق به دشمن، ترور، جنگ روانی و دلایل مربوط، راه‌های مقابله با جنگ روانی، احکام اطلاعات نظامی پیشگیرانه و ضد اطلاعات و ویژگی‌های مأموران اطلاعات نظامی از مهم‌ترین مباحث بخش دوم است.

مؤلف در بخش سوم، حکم جاسوسی علیه دولت اسلامی و عقوبت آن در اسلام و در بخش چهارم، ابزار گردآوری اخبار اطلاعاتی را مورد دقت قرار داده است. وی اسیران جنگی، راهنمایان و مزدوران و شناسایی را از مهم‌ترین ابزار گردآوری اخبار اطلاعاتی می‌داند. ایشان در خاتمه تحقیق نتیجه‌گیری می‌کند که جهاد و تلاش برای ایجاد یک سازمان اطلاعات نظامی با ایمان، امانتدار و راست‌گو یکی از نیازهای فوری جوامع اسلامی است. از این رو برخی حقایق مربوط به اطلاعات نظامی را در اسلام (مثل نیاز به توجیه و راهنمایی، رعایت اخلاق و جوانمردی، شناخت جنگ روانی، پی‌آمدها، خطرها و راه‌های مقابله آن) برمی‌شمارد.

نویسنده در پایان، منابع تحقیق را (حدود ۲۵۰ منبع) به تفکیک کتب تفسیر و علوم قرآنی، کتب حدیث و علوم حدیثی، کتب فقهی، کتب سیره و تاریخ، زندگی‌نامه‌ها، فرهنگ‌ها، کتب متفرقه و فهرست مجلات، ذکر کرده است.

۶. الإسلام والأمن الاجتماعي*

محمد عماره، متفکر، محقق و مؤلف در زمینه اندیشه اسلامی است. وی عضو «مجلس أعلى للشؤون الإسلامية» در مصر، عضو «معهد العالمی للفکر الاسلامی» در واشنگتن، عضو «مرکز الدراسات الحضاریه» در مصر و عضو «مجمع الملکی لبحوث الحضارة الإسلامية» در مؤسسه آل‌البتیت اردن است. علاوه بر مقالات متعدد در نشریات، بیش از صد کتاب نیز تألیف نموده است.

کتاب امنیت اجتماعی در اسلام مشتمل بر یک مقدمه و هفت بخش است. نویسنده در مقدمه در خصوص مفهوم امنیت و قلمرو بحث سخن گفته است. به اعتقاد وی امنیت در لغت عرب، ضد خوب و به معنای اطمینان و در اصطلاح به معنای طمأنینه و اطمینانی است که خوف و ترس را از انسان، در حوزه فردی، اجتماعی و در همه میدان‌های توسعه مادی و معنوی برطرف نماید. ایشان در تبیین این تعریف، ضمن تشریح قیدهایی به کار گرفته شده در تعریف، از آیات و روایات متعددی

* دکتر محمد عماره، الإسلام والأمن الاجتماعي، (مصر، قاهره، دارالشروق، ۱۹۹۸)، توسط رجعی اسفندیار.

جهت تقویت استدلال خود بهره می‌گیرد.

مؤلف در بخش نخست کتاب، امنیت اجتماعی در نگاه اسلام را فراتر از حقوق انسانی به منزله یک ضرورت دانسته، به گونه‌ای که انسان نمی‌تواند از آن تنزل نماید و یا در آن افراط کند. دکتر عماره، ضرورت‌های پنجگانه حفظ دین، حفظ انسان، حفظ عقل انسانی، حفظ عرض و آبرو و حفظ مال را از مقومات تمدن اسلامی برمی‌شمارد و معتقد است پس از این ضروریات، بحث احتیاجات مطرح می‌گردد و متعاقب آن، تجملات که هر دوی آنها برای توسعه ضروری هستند، مطرح می‌گردد. جایگاه خوف و راه‌های امنیت در جامعه معاصر، بحث بعدی کتاب است که مؤلف به تفاوت نگاه اسلام به امنیت اجتماعی با دیدگاه مادی اشاره می‌کند و به طرح سؤالات متعددی در این زمینه می‌پردازد.

دکتر عماره، فهم دیدگاه اسلام در امنیت اجتماعی برای زندگی انسان را متوقف بر شناخت نظریه استخلاف و خلیفه الهی بودن انسان بر روی زمین می‌داند و این نظریه را یکی از مصادر امنیت اجتماعی برای انسان برمی‌شمارد و آن را کلید فهم اسلام در ثروت و اموال می‌داند. مؤلف، جدال بین عدل و ظلم را که در همه جوامع و دوران‌ها بوده است، سنتی از سنت‌های خداوند در تمدن بشری و تمدن اجتماعی انسان می‌داند و معتقد است وقتی ظلم بر عدل پیروز شود، زمان پایان توسعه تمدنی است.

از آن جا که نگاه اسلام به امنیت اجتماعی به عنوان یک ضرورت و واجب با نگاه غرب که آن را به عنوان یک حق برای انسان تلقی می‌کند، تفاوت دارد، طبیعی است که بر اساس این تمایز، مفهوم آن نیز در نگاه اسلامی متفاوت باشد. از این رو آزادی انسان در اسلام فریضه‌ای اجتماعی و تکلیفی الهی است و مسئولیت و رسالت خلیفه الهی انسان بر اساس آن تأسیس می‌گردد. بحث آزادی و اختیار از اولین مباحث فلسفه اسلامی در تاریخ تمدنی بعد از ظهور اسلام است. در متون اسلامی نیز به وجوب عینی آزادی فردی و وجوب کفایی آزادی اجتماعی تأکید شده است. مقام آزادی در اسلام از اهمیت حیات - که عمران دنیا و اقامه دین را در خود دارد - بالاتر است. اسلام از بندگی غیر خدا به مثابه مرگ و از آزادی از غیر خدا به حیات و احیا تعبیر کرده است.

مفهوم عدالت نیز حول محور مفهوم امنیت اجتماعی در اسلام، متفاوت از نگاه غرب خواهد بود. عدل در مقابل جور و ظلم در معنای ایجابی به معنای وسط است و فریضه‌ای اجتماعی و انسانی است و تنها حقی از حقوق انسان که قابل تنزل و افراط باشد، نیست. این معنا در اسلام به گونه‌ای بسط داده شده است که آن را یکی از اسمای حسنی قرار داده‌اند.

دکتر عماره، مساوات را یکسان بودن جایگاه اجتماعی، حقوقی، مسئولیت‌ها و فرصت‌های انسان در جامعه می‌داند و می‌گوید مساوات می‌تواند حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، مدنی و اجتماعی را دربر

گیرد. ایشان معتقد است در نگاه اسلامی، مساوات امنیت اجتماعی برای انسان را محقق می‌سازد. انسان موجودی اجتماعی است و مشارکت او در تدبیر امور عمومی جامعه، شرط مدنیت و اجتماعی بودن اوست، به همین جهت شورا یکی از واجبات اجتماعی در اسلام قلمداد شده است، به گونه‌ای که بدون آن امنیت انسان در حیات اجتماعی تأمین نمی‌گردد.

همان گونه که ملاحظه شد دکتر عماره، مفاهیمی مانند حریت، عدالت، مساوات و شورا را با تأثیرپذیری مستقیم از مفهوم امنیت اجتماعی در اسلام، به گونه‌ای تعریف می‌کند که کاملاً با برداشت غربی از این مفاهیم متفاوت است. وی همه این مفاهیم را از سطح حقوق انسانی فراتر دانسته، امری واجب و ضروری برای انسان می‌داند.

دکتر عماره در بخش‌های پایانی کتاب می‌نویسد: بحث از حقوق بشر و آن چه را که غربی‌ها تحت این عنوان معرفی می‌نمایند به گونه‌ای است که تنها انسان غربی استحقاق بهره‌مندی از آن را دارد. در حق تعیین سرنوشت به تفاوت ماهوی اسلام و غرب اشاره می‌کند و به نقد مبانی غربی در این زمینه می‌پردازد.

به اعتقاد دکتر عماره، سرزمین امن، ظرف امنیت اجتماعی است، به گونه‌ای که بدون آن امنیتی نخواهد بود. وطن یا سرزمین به مثابه کشتی‌ای است که در دریایی مواج قرار دارد و زمانی که این کشتی آتش بگیرد، هیچ امنیتی برای مسافران آن نخواهد بود. با توجه به این حقیقت و با توجه به ضرورت امنیت اجتماعی، جایگاه امنیت اجتماعی بسیار با اهمیت است.

کرامت انسانی و تکریم خداوند به انسان تکمیل نمی‌گردد مگر به تحقق امنیت اجتماعی در حد برطرف کردن نیازهای انسانی؛ و نیز راهی برای ایجاد امنیت اجتماعی برای معاش مادی انسان وجود ندارد، مگر این که برای انسان سرزمین امنی وجود داشته باشد.